

Nederland dit jaar de meest concurrerende economie van de Europese Unie

Nederland stijgt naar de 4^e plaats van de mondiale concurrentie-index van het World Economic Forum

NB: Embargo tot woensdag 28 september 2016, 00:01

Naar een nieuwe groei-agenda

De Mondiale Concurrentie-Index 2016-2017 (“Global Competitiveness Index”) van het World Economic Forum komt uit in een tijdperk van aanhoudende lage groei en een vooruitzicht van blijvende onzekerheid door geopolitieke conflicten, fragiele financiële markten en hoge schuldenlasten van opkomende economieën. Ondanks onorthodox monetair beleid is de groei van de wereldeconomie gedaald van 4,4% in 2010 naar 2,5% in 2015. Deze daling is een reflectie van niet alleen de achterblijvende productiviteitsstijging, maar ook een lange neerwaartse trend in het investeringsniveau.

Vele economieën hebben te maken met zowel een afnemende productiviteitsgroei als een toenemende inkomensongelijkheid, vaak versterkt door een steeds ouder wordende beroepsbevolking. Deze stagnatie van groei en een ongelijke inkomensverdeling heeft de deur geopend naar meer intern-gericht beleid, toenemend protectionisme en het in twijfel trekken van de voordelen van globalisering. De uitkomst van het Brexit referendum in het VK is volgens professor Henk Volberda, hoogleraar innovatiemanagement aan Rotterdam School of Management, Erasmus University (RSM) typerend: “Terwijl de Britse economie meer concurrerend is dan ooit door de voordelen van een Europese markt, en globalisering heeft geleid tot veel investeringen in het VK en een toestroom van toptalenten, besluit het VK waarschijnlijk om de EU te verlaten. Tegelijkertijd zien we dat de groeispurt van opkomende economieën is afgeremd door de afnemende internationale handel en afnemende prijzen voor grondstoffen.”

De vierde industriële revolutie

Toch zijn er talloze nieuwe mogelijkheden voor productiviteitsverhoging en economische groei. Gebaseerd op digitale platformen ontwikkelt zich volgens Volberda “een vierde industriële revolutie die gebaseerd is op een convergentie van digitale, fysieke en biologische technologieën”. Disruptieve technologieën zoals Artificiële Intelligentie, Biotechnologie, Internet of Things, Robotisering en 3D-printing zullen nieuwe economische groei mogelijk maken, maar kunnen ook leiden tot nieuwe sociale conflicten. Volgens Volberda zullen “landen die geneigd zijn zich af te schermen van deze disruptieve technologieën en niet volop investeren in innovatie en nieuwe vaardigheden van de beroepsbevolking niet profiteren van deze nieuwe groeimogelijkheden”. De mogelijkheden voor monetair beleid van Westerse economieën om groei te stimuleren zijn volgens Volberda uitgewerkt. Juist hervormingen in de aanbodfactoren van de economie – zoals infrastructuur, arbeidsmarkt, onderwijs, technologie en innovatie – zullen de agenda moeten vormen voor nieuwe economische groei.

Focus op technologie, innovatie en talentontwikkeling zijn bepalend voor de Top-4

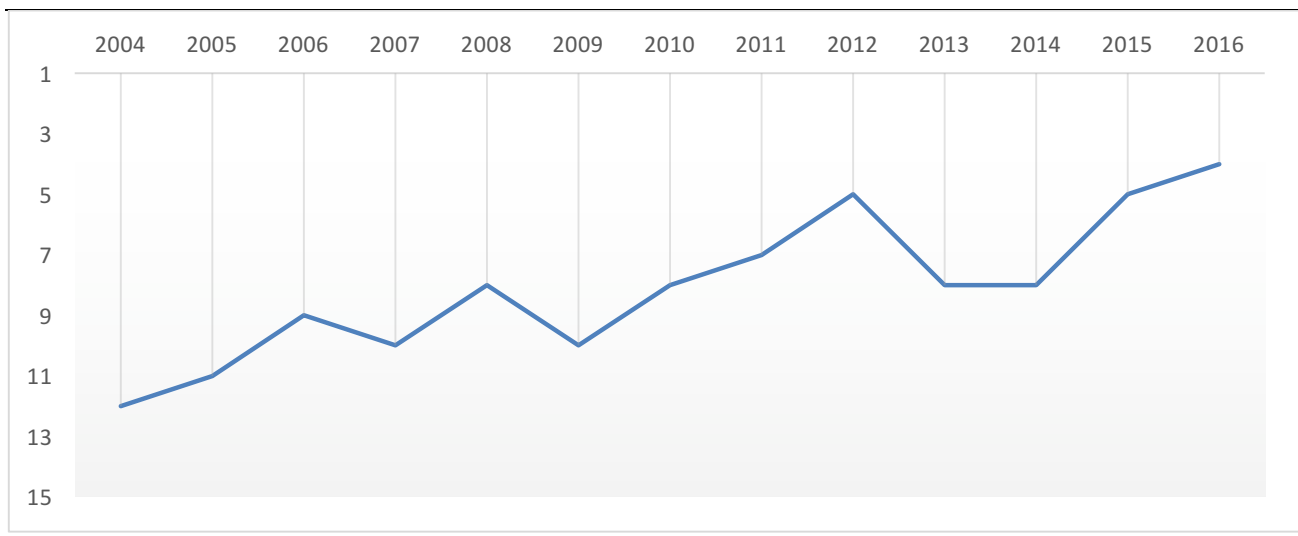
Voor duurzame lange-termijn economische groei is monetair beleid onvoldoende en zullen economieën door structurele hervormingen hun productiviteit moeten verhogen. De landen in de Top-10 van de mondiale concurrentie-index zijn landen die onophoudelijk investeren in het behouden en ontwikkelen van talent en het voortdurend introduceren van hoogwaardige nieuwe producten en diensten op de markt. Zwitserland, Singapore, de VS en Nederland behoren duidelijk tot koplopers in de mondiale concurrentie-index door hun eenduidige keuze voor investeringen in *technologie* en *innovatie*. Tevens beseffen zij dat *publiek-private samenwerking* tussen overheid en bedrijfsleven noodzakelijk is om duurzame groei en welvaart te realiseren. Zij vormen daarom de top-vier van de mondiale concurrentie-index. Volgens het World Economic Forum zijn structurele hervormingen in de vorm van aantrekkelijke investeringen in talentontwikkeling, onderwijs en innovatie noodzakelijk om duurzame groei van de wereldeconomie te bewerkstelligen.

De ranking van Nederland: meest concurrerende economie van de Europese Unie

In de ranking van 138 landen is Nederland gestegen naar de 4^e positie van de meest concurrerende economieën ter wereld. Hierdoor is Nederland dit jaar het meest concurrerende land van de Europese Unie. Door de stijging is Nederland in totaal vier posities gestegen in een periode van twee jaar. De nieuw verworven 4^e positie is *de hoogste ranking van Nederland sinds de totstandkoming van de Global Competitiveness Index in 2004*. Het Nederlands Partnerinstituut van het World Economic Forum, *INSCOPE* Research for Innovation – onderdeel van de Erasmus Universiteit

Rotterdam – verzamelt sinds die tijd de gegevens voor Nederland. Figuur 1 toont de ontwikkeling van de ranking van Nederland in de WEF Global Competitiveness Index over tijd.

Figuur 1. Ranking Nederland in WEF Global Competitiveness Index, periode 2004-2016

Bron: INSCOPE Research for Innovation (2016) op basis van de WEF Global Competitiveness Reports 2003/2004 – 2016/2017

Professor Henk Volberda, hoogleraar aan de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit en Managing Director INSCOPE Research for Innovation, concludeert dat “Nederland beschikt over een sterke basis: een infrastructuur van wereldklasse (3^e positie), een kwalitatief hoogwaardige gezondheidszorg (4^e positie) en een uitmuntend hoger onderwijs (3^e positie)”. Daarnaast stelt Volberda dat Nederland “een efficiënte goedermarkt (8^e positie) heeft en voorop loopt in de toepassing van nieuwe technologieën (6^e positie)”. Dit draagt bij aan “een netwerk van zeer geavanceerde en vooruitstrevende bedrijven (5^e positie) en een innovatief ecosysteem van bedrijven en kennisinstellingen (7^e positie)”. Verder beschikt Nederland over diverse wetenschappelijke onderzoeksinstituten van topniveau (4^e) en is de samenwerking van universiteiten met de private sector zeer goed op gang gekomen (5^e positie). The Global Competitiveness Report observeert daarnaast een stijgende trend in Nederland op het gebied van arbeidsmarkt-efficiëntie, zoals het gemak van bedrijven om mensen aan te nemen en te ontslaan. Door deze ontwikkelingen verbetert Nederland zich op de arbeidsmarkt en stijgt het van de 17^e naar 14^e positie, wat het concurrentieklimaat in Nederland bevordert.

Nederland heeft net als vorig jaar de beste haveninfrastructuur ter wereld. Het land scoort een 4^e positie wat betreft de kwaliteit van zowel het wegennet als dat van de luchthaveninfrastructuur. Grotendeels vanwege deze hoge scores bezet Nederland de derde positie wereldwijd op het gebied

van infrastructuur. In een dichtbevolkt handelsland als Nederland is een kwalitatief goede infrastructuur onontbeerlijk voor de concurrentiekracht.

Net als vorig jaar blinkt Nederland bij het onderdeel hoger onderwijs en training uit in het voortgezet onderwijs (5^e positie), de beschikbaarheid van kwalitatief goede professionele trainingsdiensten (3e positie) en in de mate waarin Internet voor leerdoeleinden wordt aangewend in scholen (7e positie); dit laatste is interessant in het licht van de toenemende digitalisering van de samenleving. De kwaliteit van het bèta-onderwijs (7e positie) is gelijk gebleven en de kwaliteit van management schools (6e) is met twee plaatsen gestegen ten opzichte van vorig jaar. Nederland blijft ook klimmen op het gebied van training en ontwikkeling van medewerkers en stijgt net als vorig jaar met 3 plaatsen naar de 6e positie. De cijfers geven duidelijk aan dat het arbeidspotentieel in Nederland hoogwaardiger is geworden, wat van groot belang is voor werkzekerheid en om met snelle hedendaagse veranderingen om te kunnen gaan. Ook geeft het aan dat de werkloosheid in Nederland op termijn mogelijk zal afnemen.”

Nederland heeft zeer geavanceerde en vooruitstrevende bedrijven. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de hoogwaardige productieprocessen (6^e positie), de bereidheid om besluitvorming te delegeren (3^e positie), de mate waarin marketing succesvol wordt aangewend om producten en diensten te onderscheiden (5^e positie), en de aanwezigheid van hoogwaardige toeleveranciers (7^e positie). De internationale distributie van producten van bedrijven is in Nederland verder onder eigen regie gekomen (stijging van 9^e naar 7^e positie), wat aangeeft dat bedrijven een meer prominente positie willen innemen in de waardeketen waarin zij opereren; zie Tabel 1.

Tabel 1. Belangrijke scores en opvallende sub-scores van Nederland op de hoofdpijlers van concurrentievermogen

Factor	Ranking 2016	Verandering t.o.v. 2015
Instituties	11	▼ 1
Bescherming intellectueel eigendom	5	▲ 3
Kosten met betrekking tot terrorismebestrijding	57	▲ 4
Georganiseerde misdaad	21	▲ 4
Doeltreffendheid raden van bestuur	13	▼ 6
Protectionisme van minderheden	17	▼ 4
Rechtelijke bescherming van kredietnemers en verstrekkers	63	▲ 22
Infrastructuur	3	▶
Kwaliteit van haveninfrastructuur	1	▶
Kwaliteit van wegennet	4	▼ 2
Aantal mobiele telefoonabonnementen	58	▲ 5
Macro-economische omgeving	22	▲ 4
Overheidstekort (% GDP)	41	▲ 14
Collectieve besparingen (% GDP)	27	▲ 1
Inflatie	47	▲ 7
Overheidsschuld (% GDP)	100	▲ 8
Kredietrating	9	▲ 2
Gezondheid en basisonderwijs	4	▲ 2
Levensverwachting	20	▼ 3
Instroom basisonderwijs	6	▲ 36
Hoger onderwijs en training	3	▶
Instroom middelbaar onderwijs	3	▼ 1
Instroom tertiair onderwijs	16	▼ 2
Lokale beschikbaarheid van trainingsmogelijkheden	3	▼ 1
Kwaliteit onderwijssysteem	8	▲ 2
Kwaliteit van bèta-onderwijs	7	▶
Kwaliteit van business schools	6	▲ 2
Training en ontwikkeling medewerkers	6	▲ 3
Efficiency goederenmarkt	8	▲ 2
Totaal belastingpercentage	84	▼ 9
Effectiviteit van anti-monopolie beleid	4	▼ 4
Benodigde tijd voor het starten van een bedrijf	15	▼ 5
Invloed van buitenlands eigendom	22	▼ 7
Import	11	▲ 4
Efficiency arbeidsmarkt	14	▲ 3
Flexibiliteit van lonen	127	▲ 4
Kosten van aannemen en ontslaan	49	▲ 40
Salaris en productiviteit	25	▲ 21
Vrouwelijke participatie beroepsbevolking	45	▼ 8

Financiële markt ontwikkeling	37	▼6
Relevante financiële diensten voor het bedrijfsleven	34	▼24
Betaalbaarheid financiële diensten	22	▼5
Toegang tot kredietverstrekking	54	▼5
Gezondheid van banken	51	▲9
Technologische alertheid	6	▲4
Beschikbaarheid van nieuwe technologieën	9	▲1
Kennisabsorptievermogen bedrijven	8	▲12
FDI en transfer van technologieën	11	▲5
Mobiel breedband abonnementen	41	▼11
Marktomvang	23	▶
Thuismarkt	30	▶
Buitenlandse markt	7	▲3
Export (% GDP)	7	▶
Bedrijfsomgeving	5	▶
Kwaliteit van lokale leveranciers	7	▼1
Clusterontwikkeling	7	▲4
Controle over internationale distributie	7	▲2
Aard van concurrentievoordeel	9	▲3
Bereidheid tot delegeren van autoriteit	3	▶
Innovatie	7	▲1
Capaciteit voor innovatie	10	▲6
R&D samenwerking universiteiten het bedrijfsleven	5	▲4
Bedrijfsuitgaven R&D	14	▲4
Kwaliteit van wetenschappelijke onderzoeksinstituten	4	▲2

[▶ = zelfde ranking; ▲# = stijging (van #) in ranking; ▼# = daling (van #) in ranking]

Bron: INSCOPE Research for Innovation (2016), op basis van WEF Global Competitiveness Report 2016-2017

Het gevoerde macro-economisch beleid van dit kabinet tezamen met hervormingen op de arbeidsmarkt blijven het concurrentieniveau van Nederland versterken. De werking van de financiële markten blijft de achillespees van het Nederlandse concurrentievermogen.

Het gevoerde macro-economisch beleid heeft geleid tot gezonde overheidsfinanciën (een stijging met 4 posities naar plaats 22 door een afnemend overheidstekort en dalende overheidsschuld). De hervorming op de arbeidsmarkt resulteerde in een stijging van 3 plaatsen naar de 14^e positie. Met name de kosten van aannemen en ontslaan (stijging van 34 plaatsen naar de 49^e positie) zijn gedaald en de salarissen staan nu meer in verhouding met de geleverde productiviteit (stijging van 48 posities naar de 25^e positie). Hiermee wordt de arbeidsmarkt volgens Volberda “steeds minder de achillespees van het Nederlandse concurrentievermogen”.

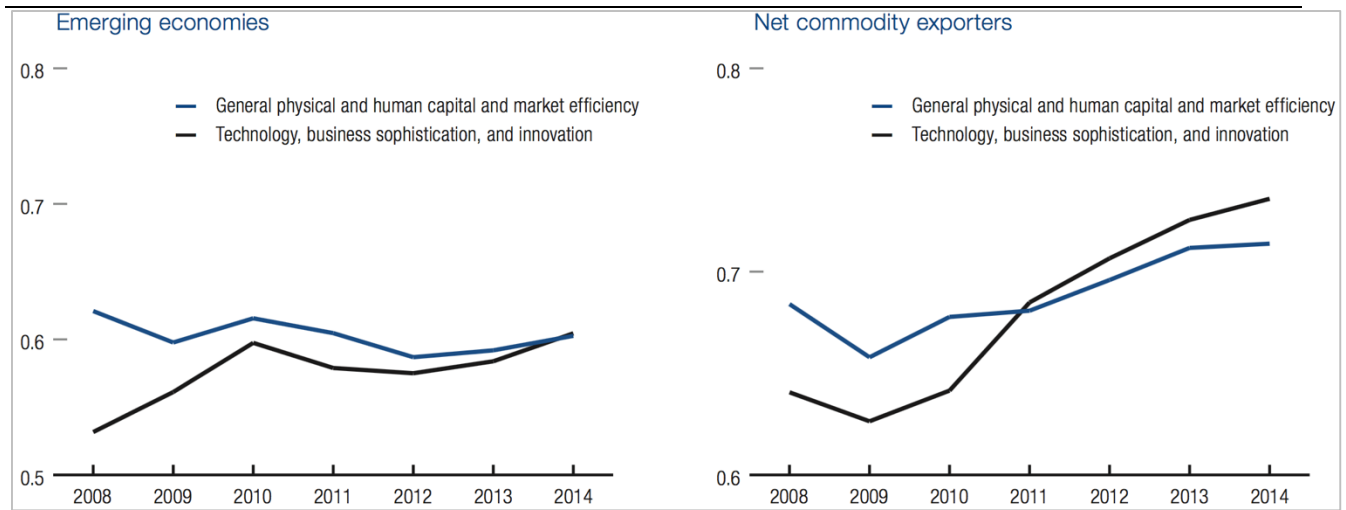

De werking van de financiële markten in Nederland is dit jaar verder afgenomen (een daling van 6 plaatsen naar de 37^e positie). Volberda wijst op het “afnemende vermogen van banken om relevante financiële dienstverlening te bieden voor het bedrijfsleven (van de 11^e naar de 35^e positie), de zwakke rechtelijke bescherming voor kredietnemers en kredietverstrekkers (97^e positie) en haperende kredietverstrekking naar het MKB en in afnemende mate beschikbaar stellen van risicodragend kapitaal voor ondernemers en startups (54^e positie)”. Ook blijft volgens hem de gezondheid van de banken achter (51^e positie) ondanks de stijging van 9 posities dit jaar. Professor Volberda stelt dat “Nederland een tandje hoger moet schakelen wat betreft de hervormingen in de financiële markt om zodoende niet verder achter te raken op de concurrentie. Een voorbeeld is het versoepelen van de toegang tot kredietverstrekking”.

Het Nederlandse topsectorenbeleid heeft bijgedragen aan een verdere verbetering van het innovatie ecosysteem, een van de drijvende krachten voor economische groei in de nieuwe economie.

“Innovatie, technologisch geavanceerde bedrijven en technologische alertheid” worden volgens professor Volberda steeds belangrijker voor economische groei dan traditionele factoren zoals infrastructuur, kapitaal en een efficiënte markt. De uitkomsten van het WEF tonen aan dat de correlatie van technologie en innovatie factoren met het Bruto Binnenlands Product (BBP) steeds sterker wordt ten opzichte van dan de correlatie van infrastructuur- en marktcomponenten met het BBP; zie ook Figuur 2. Dit kenmerkt de verschuiving naar technologie en innovatie als drijvende krachten voor productiviteitsverhoging en economische groei.

Figuur 2. De groei van correlatie van het BBP met technologie- en innovatiecomponenten (zwarte lijn) en infrastructuur- en marktcomponenten (blauwe lijn) uitgebeeld voor opkomende economieën (linker grafiek) en netto-exporteurs van grondstoffen (rechter grafiek).

Bron: World Economic Forum

Het topsectorenbeleid heeft volgens Volberda bijgedragen aan een meer innovatief ecosysteem en helpt Nederland de omslag te maken naar een kenniseconomie; zie ook Tabel 2. Volberda: “De samenwerking tussen universiteiten en het bedrijfsleven in de verschillende topsectoren is opnieuw sterk verbeterd (5e positie) en de kwaliteit van Nederlandse wetenschappelijk onderzoeksinstituten is van wereldniveau (4e positie). Nederland is nog steeds een broedplaats voor nieuwe kennis blijkend uit de 9e positie op het aantal ontwikkelde patenten in Nederland. Het innovatievermogen van bedrijven is aanzienlijk toegenomen (van de 16^e naar de 10^e positie) en de investeringen in R&D zijn toegenomen (van de 18^e naar de 14^e positie).”

Het technologische geavanceerde Nederlandse bedrijfsleven met een sterke focus op innovatie is volgens Volberda een voorwaarde om in te spelen op de nieuwe uitdagingen van de vierde industriële revolutie gebaseerd op de toepassing van robotica, 3D-printing, big data en Internet of Things. In een nieuwe meting van het WEF gebaseerd op vaardigheden van de toekomstige beroepsbevolking en innovatievermogen van bedrijven blijkt dat Nederland in de toekomst nog beter kan presteren in vergelijking tot de huidige koplopers van de mondiale concurrentie-index. Volgens Volberda is het van groot belang dat de Nederlandse overheid gezamenlijk met het bedrijfsleven substantieel blijft investeren in innovatie en technologie om op lange termijn onderscheidend en concurrerend te blijven.

Tabel 2. Scores van Nederland op de innovatie-indicatoren

Factor Innovatie	Ranking 2016	Verandering t.o.v. 2015
Capaciteit voor innovatie	10	▲6
R&D samenwerking tussen universiteiten en bedrijfsleven	5	▲4
Bedrijfsuitgaven R&D	14	▲4
Kwaliteit van wetenschappelijke onderzoeksinstituten	4	▲2
Inkoop overheid van geavanceerde technologische producten	21	▶
Beschikbaarheid kenniswerkers	21	▲1
Patenten	9	▶

[▶ = zelfde ranking; ▲# = stijging (van #) in ranking]

Bron: INSCOPE Research for Innovation (2016), op basis van WEF Global Competitiveness Report 2016-2017

De Top-10 van de WEF Global Competitiveness Index

Door investeringen in talent en innovatie weten Zwitserland (1^e plaats) en Singapore (2^e plaats) en de VS (3^e positie) hun koppositie behouden; zie Tabel 3.

Tabel 3. Top-10 Ranking WEF Global Competitiveness Index 2016

Land	Ranking 2016	Verandering t.o.v. 2015
Zwitserland	1	▶
Singapore	2	▶
Verenigde Staten	3	▶
Nederland	4	▲1
Duitsland	5	▼1
Zweden	6	▲3
Verenigd Koninkrijk	7	▲3
Japan	8	▼2
Hong Kong	9	▼2
Finland	10	▼2

▶ = zelfde ranking; ▲# = stijging (van #) in ranking; ▼# = daling (van #) in ranking

Bron: INSCOPE Research for Innovation (2016), op basis van WEF Global Competitiveness Report 2016-2017

Duitsland verliest plek 4 aan Nederland en zakt terug naar de 5^e positie. Het World Economic Forum voorziet voor Duitsland uitdagingen in de integratie van het groot aantal vluchtelingen. Duitsland blijft nog wel een koploper op het gebied van innovatie (5^e positie) en beschikt over een zeer geavanceerd bedrijfsleven (3^e positie) dat excelleert in de toepassing van hoogwaardige technologie en investeert in goed opgeleide medewerkers. Zweden is met 3 plaatsen gestegen naar de 6^e plaats. Het realiseerde een aanzienlijke economische groei (3.7%) door effectief macro-economische beleid (afnemend overheidstekort), sterke focus op innovatie en adoptie van nieuwe technologieën. De hoge belastingtarieven, rigide arbeidsmarkt en gebrek aan wetenschappers en ingenieurs kan het lange termijn concurrentievermogen van Zweden echter beperken. Het Verenigd Koninkrijk is met 3 plaatsen gestegen naar de 7^e plaats; de data van het WEF is echter verzameld voor het Brexit referendum. Het macro-economisch beleid, de snelle digitalisering van het bedrijfsleven, de geavanceerde bedrijfsprocessen, en de flexibele arbeidsmarkt hebben bijgedragen aan een zeer concurrerende economie. Toch is de verwachting dat de Brexit zal leiden tot een afname in economische groei tussen de 1 en 2.75% voor 2017 en dat het Verenigd Koninkrijk zal dalen in de ranking. Ondanks de hoge investeringen in R&D en de beschikbaarheid van wetenschappers en ingenieurs is de Japanse economie met 3 plaatsen gezakt naar de 8^e plaats. De starre arbeidsmarkt en een lage participatie van vrouwen, de slechte macro-economische situatie en de gebrekkige marktwerking spelen de Japanse economie parten. Hong Kong is met twee plaatsen gezakt naar de 9^e plaats; de infrastructuur is excellent en de financiële sector is zeer ontwikkeld, maar innovatie blijft problematisch. Finland, een innovatie powerhouse, is twee plaatsen gezakt door de slechte macro-economische situatie; de afnemende export naar Rusland en afnemende vraag naar papier en elektronica hebben de Finse economie verder afgeremd.

Zwitserland is voor het 8ste jaar op rij de koploper van de mondiale concurrentie-index van het World Economic Forum. Het land scoort wereldwijd het hoogste op het gebied van innovatie, geavanceerdheid van bedrijfsprocessen, technologische alertheid en arbeidsmarkt efficiëntie. Zwitserland beschikt over een vruchtbaar innovatief ecosysteem waarin een ondersteunend innovatie beleid wordt gecombineerd met een uitstekende infrastructuur, academische excellentie, en een onnavolgbaar vermogen om talent aan te trekken. Het resulteert in een sterke kern van multinationals die vaak leidend zijn in hun sector en een sterk netwerk van midden- en kleinbedrijven die zich onderscheiden op kwaliteit en innovatie. Zwitserland moet echter wel oppassen voor de aanhoudende deflatie (1,1 % in 2015), gebrek aan concurrentie op de binnenlandse markt, de barrières om nieuwe bedrijven op te richten, de relatief hoge entree barrières en de lage participatie van vrouwen in de beroepsbevolking.

Singapore behoudt voor het zesde jaar op rij de 2e positie en is daarmee aanvoerder van de Aziatische economieën. Het land voert de lijst aan wat betreft het hoger onderwijs en de efficiëntie van de goederenmarkt. De overheidsinstellingen van Singapore zijn transparant en efficiënt (1^e in publieke-sector prestaties), de infrastructuur is van wereldniveau (2^e) en het land heeft ook een zeer goed ontwikkeld financieel systeem (2^e plaats). Het beschikt over een van de meest flexibele en attractieve arbeidsmarkten (2^e positie), hoewel de participatie van vrouwen in het arbeidsproces nog steeds laag blijft (72^e positie). Daarnaast excelleert Singapore in investeringen in de gezondheidszorg en het lager onderwijs (2^e positie). Ondanks deze topprestaties weet Singapore dit nog niet om te zetten in innovatieprestaties en geavanceerde bedrijfsprocessen. Singapore zal moeten investeren in meer geavanceerde bedrijven (momenteel 19^e positie) die zich onderscheiden door innovatie van producten en productieprocessen (9^e positie).

De *Verenigde Staten* behoudt dit jaar opnieuw de 3^e plaats in de ranking. Het gevoerde macro-economische beleid (van de 96^e positie naar de 71^e positie) heeft geleid tot een afnemend overheidstekort. De 3^e positie van de VS is te danken aan haar unieke combinatie van een hoog innovatievermogen (4^e positie), grote interne markt (2^e positie) een geavanceerd bedrijfsleven (4^e positie), een zeer flexibele arbeidsmarkt (4^e positie) en een goed ontwikkelde financiële sector (3^e positie). Toch staan de groeivoorzichten van de VS onderdruk door de achterblijvende scores op de basisfactoren; de benodigde investeringen in infrastructuur, de toegankelijkheid van gezondheidszorg en onderwijs, en de adoptie van nieuwe technologieën kunnen toekomstige groei beperken.

Duitsland verliest plek 4 aan Nederland en zakt terug naar de 5^e positie. Duitsland is een van de meest innovatieve landen (3^e positie) door grote investeringen in R&D (5^e plaats), een goede samenwerking tussen universiteiten en bedrijfsleven (8^e positie) en doordat bedrijven veelal in clusters zijn gelokaliseerd (4^e plaats), de hele keten regisseren (1^e positie) en gemakkelijk innoveren (5^e positie). Tevens wordt veel geïnvesteerd in training en opleiding van technische vaardigheden die onmisbaar zijn voor de dominante Duitse maakindustrie. Zorgpunt voor de Duitse concurrentievermogen is de relatief lage participatie van vrouwen en de, ondanks geleidelijke verbeteringen, nog steeds relatief inflexibele arbeidsmarkt. Het World Economic Forum voorziet voor Duitsland ook uitdagingen in de integratie van het groot aantal vluchtelingen.

Zweden stijgt met drie plaatsen naar de 6^e positie. Het land realiseerde vooruitgang in de meeste basis factoren van competitiviteit met een grote nadruk op de macro-economische stabiliteit. Een robuuste groei van 3.7 procent werd behaald in 2016 en het overheidstekort werd drastisch teruggebracht wat zorgde voor een stijging van 30 plaatsen naar de 22^e positie. Zweden heeft een hoge participatie van vrouwen in de beroepsbevolking (13^e positie). Daarnaast scoort het goed op

technologische alertheid en innovatie. Het land dient wel aandacht te besteden aan de flexibiliteit van de arbeidsmarkt zoals de invloed van belastingen op de prikkel tot werken (120^e positie) en beperkende arbeidsregulaties (een van de meest problematische factoren voor het doen van zaken in Zweden). Daarnaast kunnen de stijgende prijzen op de huizenmarkt de arbeidsmobiliteit en efficiëntie beïnvloeden. Het gebrek aan wetenschappers en ingenieurs (daling van 6 plaatsen naar de 20^e positie) kan het lange termijn concurrentievermogen van Zweden beperken.

Het *Verenigd Koninkrijk* stijgt net als Zweden drie plaatsen naar de 7^e positie. De data van het WEF is echter verzameld voor het Brexit referendum. De verwachting is dat de Brexit en de onzekerheid die hiermee gepaard gaat een negatieve impact zal hebben op het concurrentieniveau van het VK. De efficiënte werking van de thuismarkt en financiële markten zullen worden aangetast net als de marktgrootte en het innovatieniveau. Tot voor de Brexit heeft het VK uitmuntend gepresteerd op de efficiëntie van de goederenmarkt (9^e positie) en de arbeidsmarkt (5^e positie). Ook is het land in staat om veel talent aan te trekken (3^e positie) en beschikt het over top universiteiten (2^e positie voor business schools), waardoor het beschikt over een goed opgeleide beroepsbevolking. Het VK wordt daarnaast nog wel geconfronteerd met een ongunstige macro-economische omstandigheden; het overheidstekort blijft groot (4,4% van BBP; 97^e positie) en de totale overheidsschuld is relatief hoog (89.3% van BBP; 119^e positie).

Japan is dit jaar met 2 plaatsen gezakt naar de 8^e plaats. Japan heeft een excellente infrastructuur en een van de meest gezonde beroepsbevolking ter wereld. De Japanse economie excelleert in innovatie (5^e plaats), met name door flinke investeringen in R&D (4^e positie), een grote beschikbaarheid van wetenschappers en ingenieurs (3^e plaats), en onderzoekinstellingen van wereldklasse (13^e plaats). Japanse bedrijven zijn daardoor zeer geavanceerd (2^e positie), gebruiken de modernste productieprocessen (2^e positie), en beschikken over een sterk netwerk van hoogwaardige toeleveranciers (2^e positie). Ze realiseren daardoor zeer veel toegevoegde waarde en vragen de meeste patenten aan (1^e plaats). De arbeidsmarkt, met name de aanname en ontslag van medewerkers (115^e positie) en de participatie van vrouwen in het arbeidsproces (77^e plaats), blijven aandachtspunten voor verbetering.

Hong Kong is de derde Aziatische economie in de top-10 en met 2 plaatsen gezakt naar de 9^e plaats. De infrastructuur is het beste ter wereld (1^e positie) en de gezonde financiële markten (4^e positie) dragen hier in grote mate aan bij. Tevens beschikt het land over een zeer efficiënte goederenmarkt (2^e plaats) en een zeer goed functionerende arbeidsmarkt (3^e). Hong Kong's zwakte is echter het gebrekkige innovatievermogen (27^e positie), achterblijvende investeringen in R&D (34^e) en beschikbaarheid van kenniswerkers (43^e positie).

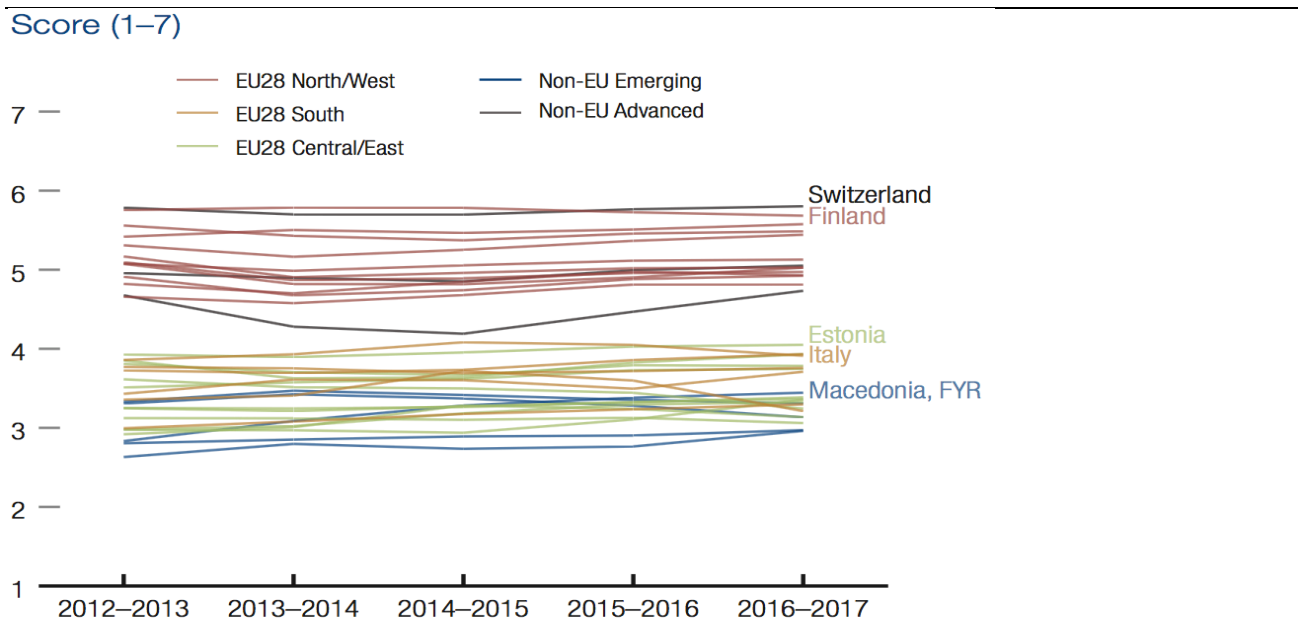

Finland is ook dit jaar verder gezakt en bezet nu de 10^e plaatst. Finland voert de ranglijst aan op het gebied van transparante en efficiënte publieke organen (1^e positie). Het heeft een excellent onderwijssysteem (2e plaats) en het bedrijfsleven is zeer innovatief (2e positie). De arbeidsmarkt van Finland is echter sterk gereguleerd (23e positie). Henk Volberda licht toe: “ Finland heeft te maken met schokken in twee van haar voorname industrieën – informatietechnologie en papier – en in één van haar voornaamste exportmarkten: Rusland. Het land heeft te maken met een relatief hoge werkloosheid en relatief groot overheidstekort.”

Grote verschillen in concurrentie- en innovatieniveaus in Europa blijven bestaan

Europa wordt momenteel geconfronteerd door een dreigende Brexit en een mogelijke geopolitieke crises. Desondanks scoort Europa (EU28) volgens Volberda “dit jaar nog steeds boven gemiddeld op het gebied van competitiviteit”. Dit wordt voornamelijk gedreven door de regionale voorhoede van Zwitserland (1^e positie), Nederland (4^e positie) en Duitsland (5^e positie), Zweden (6^e positie), het Verenigd Koninkrijk (7^e positie), Finland (10^e positie), Noorwegen (11^e positie) en Denemarken (12^e positie). Net als vorig jaar is er een duidelijke achterhoede van Zuid-Europese en Oost-Europese landen met een veel lagere concurrentiepositie. Dit vertaalt zich volgens Henk Volberda ook door “op de innovatiesnelheid van Europa waarbij er een duidelijk gat is ontstaan tussen Noord- en West-Europa en de innovatieniveaus in Zuid-, Centraal- en Oost-Europa (zie Figuur 3)”.

Figuur 3: Evolutie van de innovatie scores in Europa tussen 2012 en 2016

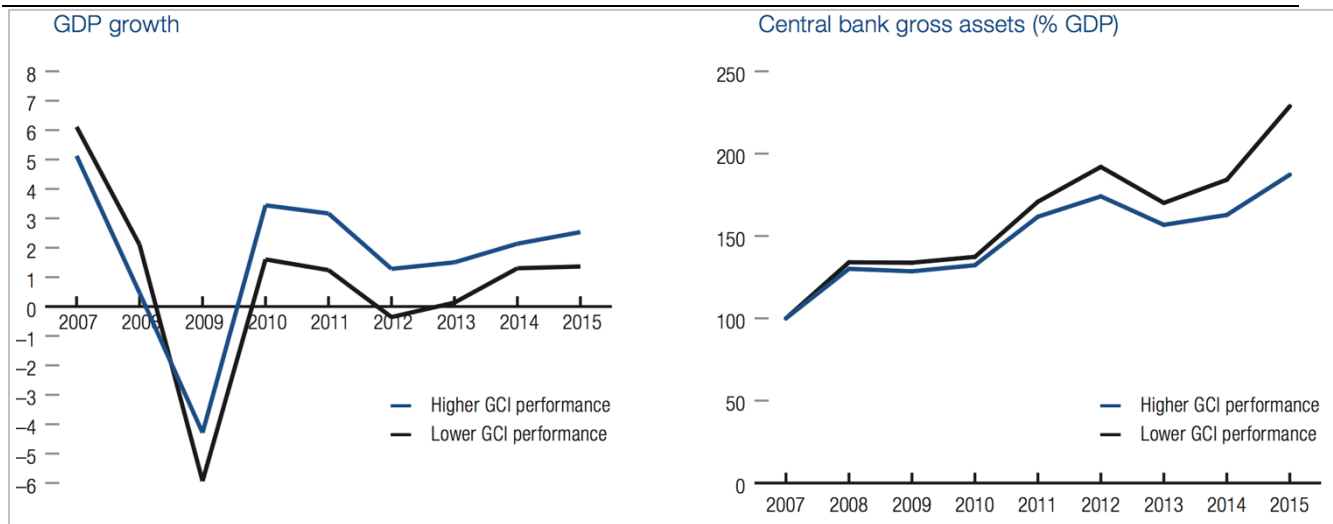

Bron: World Economic Forum, 2016

Monetair beleid van centrale banken en overheden is niet voldoende om financiële groei te realiseren

Na de financiële crisis van 2007-2008 hebben centrale banken en overheden monetair beleid toegepast om de financiële groei te stimuleren. De uiteindelijke effectiviteit bleef gering en het rendement van kwantitatieve verruiming – het investeren van centrale banken in activa waarmee de eigen balans wordt vergroot en de economie wordt gestimuleerd – liet tegenstrijdige uitkomsten zien. Het Global Competitiveness Report heeft laten zien dat minder competitieve landen vaker kwantitatieve verruiming hebben toegepast dan landen die hoger scoorden op competitiviteit (zie Figuur 4). Toch zijn de landen die beter scoren op competitiviteit sneller van de economische crisis hersteld dan de minder competitieve landen. Dit laat volgens professor Volberda zien “dat de grootste beperkingen van groei te vinden zijn aan de aanbodzijde van de economie”. Monetair beleid zal daardoor minder effectief zijn voor een land dat over een lager competitief klimaat beschikt. Daardoor is het verbeteren van het ondernemingsklimaat en het productiviteitsniveau de voornaamste beleidsuitdaging voor zowel gevestigde als opkomende economieën.

Figuur 4: De groei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en de totale activa van centrale banken voor landen die hogere scores op competitiviteit (blauwe lijn) en lagere scores op competitiviteit (zwarte lijn)

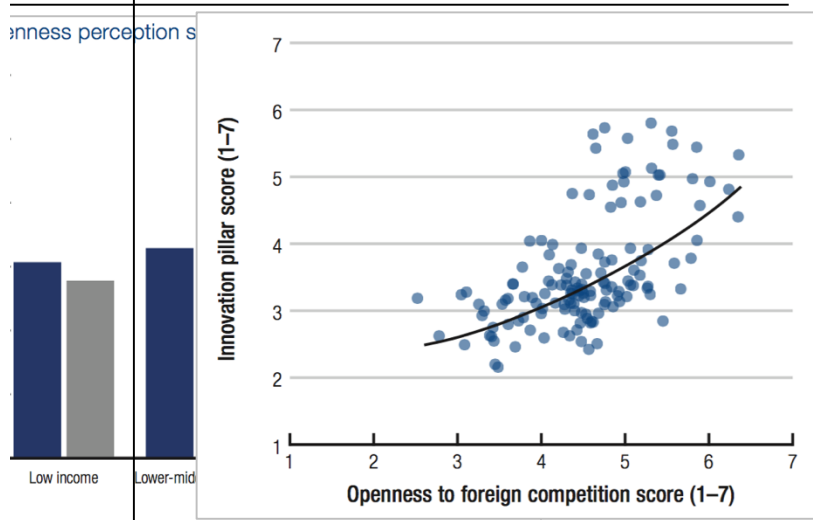

Bron: World Economic Forum, 2016

Nationale economieën schermen zich steeds meer af voor buitenlandse concurrentie en nemen protectionistische maatregelen; dit bedreigt toekomstige groei en welvaart

Een open handelseconomie genereert incentives om te innoveren en in nieuwe technologieën te investeren. Binnenlandse bedrijven worden door buitenlandse concurrentie scherp gehouden en binnenlandse bedrijven kunnen profiteren van technologie transfer door buitenlandse importen en buitenlandse investeringen (FDI). Zo kunnen bedrijven profiteren van de buitenlandse markten waarmee tegelijkertijd wordt geconcurrereerd. Het onderzoek van het World Economic Forum toont aan dat economieën zich de laatste 10 jaar steeds meer hebben afgeschermd voor buitenlandse concurrentie en dat zij meer protectionistische maatregelen hebben genomen (zie Figuur 5). Dit heeft echter geleid tot minder innovatie, een afnemend concurrentievermogen en minder welvaart (zie Figuur 6).

Figuur 5: Perceptie van de mate dat economieën staan voor openstaan binnenlandse ondernemende innovatie score in inkomensgroepen in 2007-2008 en 2016-2017

Bron van beide figuren: World Economic Forum 2016

Open economieën zijn veel innovatiever en realiseren ook een hoger welvaartsniveau. De sterke nationale oriëntatie van steeds meer landen komt tot uitdrukking in non-tarifaire handelsbelemmeringen, veeleisende douane procedures en regelgeving betreffende directe buitenlandse investeringen en buitenlands eigendom. De recente Brexit is hiervan een duidelijk voorbeeld. Het Global Competitiveness Report waarschuwt voor deze sterke interne oriëntatie die de voordelen van globalisering en welvaarts groei kan ondermijnen.

Tekenen van convergentie zichtbaar voor BRICS-landen: Substantiële vooruitgang India

Tabel 4 toont een overzicht van de grootste stijgers en dalers op de Global Competitiveness Index. Opvallend is de forse stijging van India. Na diverse jaren van economische stagnatie klimt het land dit jaar het meest van alle landen met 16 posities naar plaats 39 en zorgt ervoor dat de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) dit jaar gepositioneerd staan tussen de 28^e en 47^e positie, met uitzondering van Brazilië (81^e positie). Het land heeft eveneens de grootste economische groei van alle G20-landen. India heeft de hogere notering in het bijzonder te danken aan verbeteringen op infrastructuur en in gezondheid en basisonderwijs. Zo steeg het land van de positie 81 naar positie 68 op de pijler infrastructuur. Met het aantreden van de nieuwe regering in 2014 heeft India de stijgende lijn ingezet. De economische stagnatie in combinatie met de

hervormen van de nieuwe overheid zijn fundamenteel voor deze stijgende lijn. Na 2014 ontstond er een herstel in het vertrouwen in de overheid, dat in de jaren daarvoor gekenmerkt werd door overheidsschandalen en inefficiënt handelen. Op deze pijler is India gestegen van de 60^e naar de 42^e positie. Ook is de economie meer opengesteld voor buitenlandse investeerders en internationale handel. Macro-economische ontwikkelingen werden eveneens gekenmerkt door een positieve ontwikkeling, bijvoorbeeld door het terugbrengen van de inflatie onder de 5% doelstelling en door het verminderen van de overheidsschuld.

Tabel 4. Grootste stijgers en dalers op de Global Competitiveness Index (Global Competitiveness Report 2016-2017)

	Land	Ranking 2016	Verandering t.o.v. 2015
GROOTSTE STIJGERS	India	39	▲ 16
	Albanië	80	▲ 13
	Jamaica	75	▲ 11
	Malta	40	▲ 8
	Panama	42	▲ 8
GROOTSTE DALERS	Zambia	118	▼ 22
	Cyprus	83	▼ 18
	Moldavië	100	▼ 16
	Ecuador	91	▼ 15
	Montenegro	82	▼ 12

[▲# = stijging (van #) in ranking; ▼# = daling (van #) in ranking]

Naast deze positieve ontwikkelingen heeft India nog wel een inhaalslag te maken op verschillende pijlers in vergelijking met de koplopers. Zo is één van de relatief grootste zwaktes van het land tegenwoordig de beschikbaarheid van nieuwe technologieën. Op deze pijler neemt het land de 110e positie in. Vooral op het aantal abonnementen voor mobiel-breedband Internet als percentage van de omvang van de bevolking scoort het land met een 127e positie relatief laag. Op de pijler financiële marktontwikkeling is het land gestegen van de 53^e naar de 38^e positie. Paradoxaal genoeg heeft dit een negatief neveneffect gehad op het concurrentievermogen van India; de inspanningen van de Bank van India om de financiële markten transparanter te maken hebben meer inzicht gegeven in de aanzienlijke omvang van niet-rendabele leningen. Deze leningen werden eerst niet meegenomen op de balans van Indiase banken. De banken hebben momenteel nog geen weg gevonden om deze leningen van de hand te doen en bij sommige banken is daardoor een grote herkapitalisatie nodig.

China blijft de lijst van de BRICS-landen aanvoeren met een 28^e plek. Over het afgelopen jaar is de economische groei van India groter dan die van China. Net als vorig jaar neemt China de 28^e positie in op de Global Competitiveness Report. Onder aanvoering van China hebben tal van economieën in Azië bijgedragen aan het herstel van de financiële crisis. Echter, het land heeft momenteel te maken met een terugval van de economische groei. Ook de lage grondstofprijzen ondermijnen de groei en publieke reserves van verschillende economieën die nabij China liggen met de gevolgen voor China van dien. Net als verschillende andere landen in de regio dient China zich in te zetten op meer complexe en geavanceerde manieren van concurreren om de economische ontwikkeling verder te bevorderen. Hierbij valt te denken aan ontwikkelingen op het gebied van digitale infrastructuur en ICT. Innovatie is daartoe onontbeerlijk. Om dat te bereiken zet het land onder andere meer in op hoger onderwijs (54^e positie, 14 plaatsen gestegen) en bedrijfsgeavanceerdheid (34^e positie, 4 plaatsen gestegen). Op de beschikbaarheid van nieuwe technologieën scoort China met een 74^e positie relatief laag. De verspreiding van nieuwe technologieën onder bedrijven en inwoners creëert een meer vruchtbare bodem voor productiviteitsgroei en innovatie ecosystemen. China heeft echter relatief weinig vooruitgang geboekt om de transitie te maken naar een nieuw groeimodel. Ook heeft het land te maken met een toename van de overheidsschuld naar 2,7% van het BBP, al staat het land er met een 8^e positie op de pijler macro-economische omgeving nog steeds relatief sterk voor.

Deze uitkomsten zijn mede gebaseerd op de *Executive Opinion Survey* die ook dit jaar door het topinstituut INSCOPE Research for Innovation onder grote Nederlandse bedrijven en MKB bedrijven is uitgevoerd. De projectleider is Prof.dr. Henk W. Volberda die het onderzoek samen met zijn onderzoekers Roeland Diks, Iris van der Velden, Jorian Heil en Nick van den Boogaart heeft

uitgevoerd. Tevens dank aan onderzoekers Dr. Rick Hollen en Dr. Kevin Heij voor het analyseren van de data.

Over dit onderzoeksrapport kunt u contact opnemen met Henk Volberda, op +31 10 408 2210 / +31 6 12972233 of per e-mail op hvolberda@rsm.nl.

Rotterdam School of Management, Erasmus University (RSM) wordt consequent gerekend tot de meest toonaangevende business schools van Europa. RSM biedt baanbrekend wetenschappelijk onderzoek en opleidingen ter verdere bevordering van excellentie in alle aspecten van management. RSM is gevestigd in de internationale havenstad Rotterdam, een bruisend knooppunt van bedrijven, logistiek en handel. RSM richt zich op het ontwikkelen van zakelijke leiders die streven naar internationale carrières en die door hun innovatieve ideeën kunnen werken aan een duurzame toekomst. RSM heeft een ruim aanbod van bachelor, master, MBA, PhD en executive programma's van het hoogste niveau. Studievoorziening en activiteiten van RSM voor toekomstige studenten, executives en alumni worden ook aangeboden vanuit ons kantoor in Chengdu, China. www.rsm.nl